

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA / MOLDOVA STATE UNIVERSITY
CENTRUL DE ARHEOLOGIE „ION NICULIȚĂ” / “ION NICULIȚĂ” CENTER FOR ARCHAEOLOGY

COLLOQUIUM-UL DE VARĂ DE LA SAHARNA

Artefacte, tehnologii și materii prime

în spațiul tiso-nistean
în epoca fierului

Saharna, 27 iulie - 30 iulie 2023

SAHARNA SUMMER COLLOQUIUM

Artifacts, Technology and Raw Material

in the Tisza-Dniester area
in the Iron Age

Saharna, July 27th - July 30th 2023

PROGRAM & REZUMATE

Chișinău-Saharna 2023

Comitetul organizatoric:

Aurel Zanoci (Universitatea de Stat din Moldova)
Mihail Băț (Universitatea de Stat din Moldova)
Victor Dulgher (Universitatea de Stat din Moldova)
Sergiu Serbinov (Universitatea de Stat din Moldova)
Vladimir Chitic (Universitatea de Stat din Moldova)
Dumitru Condrea (Universitatea de Stat din Moldova)

Comitetul științific:

Eugen Sava, dr. hab.
Muzeul Național de Istorie a Moldovei,
 0000-0002-2811-4208

Aurel Rustoiu, dr. hab.
Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca, România,
 0000-0001-7033-1866

Sorin Cristian Ailincăi, dr. hab.
Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea, România,
 0000-0002-6936-1942

Aurel Zanoci, dr.
Universitatea de Stat din Moldova,
 0000-0002-3236-7582

Vasile Iarmulschi, dr.
Universitatea Liberă Berlin, Germania,
 0000-0002-9013-1973

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

“Artefacte, tehnologii și materii prime în spațiul tiso-nistrean în epoca fierului”, colocviu de vară (2023; Saharna). Artefacte, tehnologii și materii prime în spațiul tiso-nistrean în epoca fierului – Artifacts, Technology and Raw Material in the Tisza-Dniester area in the Iron Age: colloquium-ul de vară de la Saharna: Program & Rezumate, Saharna, 27 iulie – 30 iulie 2023 / comitetul științific: Eugen Sava [et al.]. – Chișinău; Saharna: [S. n.], 2023 (Bons Offices). – 30 p. – (Saharna Summer Colloquium, ISBN 978-9975-87-746-6).

Antetit.: Universitatea de Stat din Moldova, Centrul de Arheologie “Ion Niculiță”. – [40] ex.

ISBN 978-5-36241-000-1.

902/904“638”(082)

A 84

Ediția SSC 2023 este susținută financiar de B.C. „Victoriabank” S.A.

Foto copertă: Secvențe de arheologie experimentală la Saharna „Țiglău” (foto A. Nivic, colaj M. Băț)

Eveniment realizat în cadrul proiectului 20.80009.1606.14

„Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogălnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

Joi, 27 iulie 2023 / Thursday, July 27th, 2023

9.00-19.00

Sosirea și înregistrarea participanților / Arrival and registration of participants

20.00

Cina / Dinner

Vineri, 28 iulie 2023 / Friday, July 28th, 2023

8.00

Micul dejun / Breakfast

9.00-9.30

Deschiderea lucrărilor Colloquium-ului de vară. Cuvinte de salut / Opening of the Summer Colloquium. Welcoming addresses

9.30-11.00

Comunicări / Presentations

Moderator / Chair: Valeriu Sirbu

■

Sorin-Cristian Ailincăi

(Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea, România)

Florian Mihail

(Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea, România)

Alexandra Țârlea

(Universitatea din București, România)

Vârfuri de săgeată descoperite în situri atribuite culturii Babadag

1

■

Angela Simalcsik

(Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, România)

Câteva cazuri de trepanații craniene în epoca fierului din spațiul circumcarpatic

2

■

Denis Topal

(Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova)

Analiza XRF a vârfurilor de săgeți scitice timpurii și mijlocii din colecția Muzeul Național de Istorie a Moldovei

3

- **Vlad Vornic**
(Agenția Națională Arheologică/Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)
- **Sergiu Popovici**
(Agenția Națională Arheologică, Chișinău, Republica Moldova)
- **Vladimir Chitic**
(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)
- 4 **Un nou sit fortificat descoperit la Cosăuți (r-nul Soroca)**
-
- **Dumitru Condrea**
(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)
- 5 **Utilizarea lemnului la edificarea structurilor defensive din epoca fierului în spațiul pruto-nistrean**
- 11.00-11.30
Pauză de cafea / Coffee break
- 11.30-13.30
Comunicări / Presentations
- Moderator / Chair: Octavian Munteanu**
-
- **Aurel Zanoci**
(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)
- 6 **Zidăria în structurile defensive din spațiul est-carpatic în sec. IV-III a. Chr.**
-
- **Victor Dulgher**
(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)
- 7 **Materiale utilizate la edificarea locuințelor din epoca fierului în spațiul pruto-nistrean**
-
- **Mihail Băț**
(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)
- 8 **Inerția unui simbol. O pintaderă cu decor spiralat din a doua epocă a fierului, descoperită în microzona Saharna**
-
- **Valeriu Sîrbu**
(Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România)
- 9 **Amforele și bolurile la geto-daci (sec. II-I a. Chr.) – dovezi ale producției și comerțului cu vinuri locale?**

- **Sebastian Matei**
(Muzeul Județean Buzău, România)
Tehnologia producerii bolurilor getice cu decor în relief 10

- **Vasile Iarmulschi**
(Universitatea Liberă Berlin, Germania)
Nicolai Batog
(Universitatea „Adam Mickiewicz”, Poznan, Polonia)
O „fibulă pomeraniană” descoperită la Kamenez-Podolsk (Ucraina) 11

- 13.30-16.00
Prânzul / Lunch

- 16.00-18.00
Comunicări / Presentations

- Moderator / Chair: Sebastian Matei**

- **Michael Meyer**
(Universitatea Liberă Berlin, Germania)
Octavian Munteanu
(Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Republica Moldova)
Vasile Iarmulschi
(Universitatea Liberă Berlin, Germania)
...și s-au înfrățit fierul cu bronzul (scurtă poveste a două piese descoperite la Ivancea-sub Pădure) 12

- **Daniel Spânu**
(Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România)
Banchetul ca expresie a aculturației. Strecurători republicane din bronz și replici ceramice de epocă La Tène târziu la Dunărea Inferioară 13

- **Iosif Vasile Ferencz**
(Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România)
Mihai Cristian Căstăian
(Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România)
Florin Marius Cazan
(Asociația Pro Corvina, Ardeu, România)
Ridicarea și manevrarea obiectelor grele în Dacia 14

15

■ **Andrei Asăndulesei**

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România)

Tehnici moderne, tehnologii preistorice: detectarea și interpretarea structurilor arheologice relevate de măsurătorile geofizice.

Studiu de caz: siturile epocii fierului din bazinul Nistrului de Mijloc

■ **Andrei Corobcean**

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

Andrei Niciu

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

Sergiu Matveev

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

16

Conceptualizarea experimentului în arheologia spațiului românesc: realități și perspective

■ **Artur Cotruță**

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

Mihail Băț

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

Constantin Pisarenco

(Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

Igor Ciobanu

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

17

***De lege lata.* De la circulația obiectelor în epoca fierului la reglementările legislative privind introducerea și scoaterea bunurilor culturale de pe teritoriul Republicii Moldova**

20.00

Cina / Dinner

Sâmbătă, 29 iulie 2023 / Saturday, July 29th, 2023

8.00

Micul dejun / Breakfast

9.00-12.00

Workshop

Patrimoniu comun, viitor comun. Transferul de cunoștințe privind metodele și practicile de cercetare ale patrimoniului arheologic / Common heritage, common future. Knowledge transfer on archaeological heritage research methods and practices

Keynote speakers

■

Aurel Zanoci

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

Provocarea ruinelor peste ani: cercetarea structurilor defensive în arheologia epocii fierului din spațiul pruto-nistrean

■

Andrei Asăndulesei

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România)

Seeing the unseen. Investigații non-invasive în cercetarea siturilor epocii fierului din România și Republica Moldova

■

Mihail Băț

(Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova)

***Totum pro parte.* Analiza integrată a datelor cu relevanță cronologică în siturile arheologice ale epocii fierului din bazinul Nistrului de Mijloc**

12.00-18.00

Documentare de teren în bazinul Nistrului de Mijloc / Documentary trip in the Middle Dniester Region

19.30

Cina / Dinner

Duminică, 30 iulie 2023 / Sunday, July 30th, 2023

7.30

Micul dejun / Breakfast

Plecarea participanților / Departure of the participants

Vârfuri de săgeată descoperite în situri atribuite culturii Babadag

CZU: 902.2(498):903.21'12.05

Sorin-Cristian Ailincăi

 0000-0002-6936-1942

Florian Mihail

Alexandra Țârlea

 0000-0001-8239-9745

Cultura Babadag este cunoscută exclusiv în urma cercetării unor așezări concentrate în sud-estul României (Dobrogea, estul Munteniei și sud-estul Moldovei), mai ales de-a lungul Dunării, a principalilor afluenți dar și în zona costieră. Majoritatea habitatelor ocupă suprafețe extinse, de până la 10 ha, doar în câteva cazuri fiind înregistrate depuneri arheologice succesive (Babadag, Garvăn, Satu Nou) sau amenajări de fortificare (Babadag, Jijila). Până în prezent nu au fost documentate cimitire asociate cu această cultură, singurele informații privind comportamentul funerar fiind legate de depunerea defuncțiilor în așezări.

Dovezile privind cultivarea plantelor sunt destul de reduse, în schimb datele zooarheologice indică creșterea cu preponderență a vitelor, ovicaprinelor și porcinelor. De aceste comunități sunt legate informații privitoare la primele dovezi ale practicării metalurgiei fierului la Dunărea de Jos, deși obiectele din metal sunt rare.

Ceramica rămâne elementul specific al acestor comunități, atât printr-o serie de recipiente cu forme aparte, cât și prin repertoriul decorativ format din motive realizate prin imprimare, incizie sau canelură, în care se remarcă diferite combinații ce includ cercurile concentrice unite de linii tangente. În fapt, cultura Babadag este parte a unui orizont cultural cu ceramică imprimată, documentat în linii mari în sec. X-IX a. Chr., pe un areal imens cuprins de la Munții Rhodopi, la Nistrul Mijlociu și de-a lungul cursului Dunării, de la Porțile de Fier la vărsare.

Deși în ultimii ani au fost publicate mai multe studii referitoare la cultura Babadag, există în continuare o serie de aspecte mai puțin analizate. Unul dintre capitolele aproape necunoscute

privește armamentul. Dacă din spațiul intracarpatic, provin numeroase piese de armament descoperite mai ales în depozite, la Dunărea de Jos informațiile sunt foarte reduse. Cele mai multe arme provin tot din depozite. Seriile Nicolae Bălcescu – Gura Dobrogei (BrD) și Techirghiol (HaA) pot fi atribuite cel mai probabil orizontului Noua-Coslogeni, iar din depozitul de la Sâmbăta Nouă I (Ha B1) descoperit într-un recipient specific culturii Babadag, provin numai arme-unelte de tip celt. Totuși, în afară de topoarele celt, din așezări provin mai multe vârfuri de săgeată, care vor constitui subiectul acestei prezentări.

Până în prezent, din siturile culturii Babadag sunt cunoscute doar 18 vârfuri de săgeți, confecționate din materii dure animale, silex, bronz, și fier. După materie primă și formă acestea se pot grupa în mai multe tipuri.

Câteva cazuri de trepanații craniene în epoca fierului din spațiul circumcarpatic*

CZU: 902.2(498):903.2"638"

Angela Simalcsik

 0000-0001-8639-3535

Trepanația craniană este o procedură invazivă intenționată, executată cu instrumente și tehnici specifice, având drept rezultat deschiderea craniului și, de cele mai multe ori, detașarea unui fragment osos. Cunoaștem trei tipuri de trepanații craniene. Cele terapeutice se realizează *antemortem*, cu scop medical, pentru a trata diferite afecțiuni. Așa-numitele perforații-trepanații sunt realizate *postmortem*, cu scop cultic/magico-religios, pentru a obține rondele sau amulete din os de la indivizii sacrificați. Cea de-a treia categorie este reprezentată de trepanația simbolică (nepenetrantă), care se realizează *antemortem*, considerată o imitație a trepanației reale. Aceasta se realiza pentru a marca tranziția spre vârsta maturității, a evidenția statutul social în comunitate sau a indica un anumit grad de inițiere.

Se crede că practicarea trepanației ar fi apărut într-un singur loc, de unde s-ar fi propagat prin difuziune culturală. O altă teorie, cea multilocală, consideră că acest procedeu a apărut în mai multe centre, de unde s-a răspândit pe aceeași cale.

În ceea ce privește vechimea, practica trepanației ar fi apărut în mezolitic sau chiar în paleoliticul superior, însă pe teritoriul Europei ea a căpătat o răspândire generalizată de abia în neolitic. Ulterior, practica trepanației s-a manifestat cu intensități diferite în diverse perioade istorice, identificarea acestui fenomen fiind aproape imposibilă în anumite secvențe temporale, cum ar fi cele în care a fost practicat ritul incinerăției.

În prezentarea propusă de noi ne vom referi la câteva cazuri de trepanații din arealul circumcarpatic, datate în epoca fierului, când practicarea acestei intervenții era destul de răspândită, cu precădere în a doua sa parte.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

Analiza XRF a vârfurilor de săgeți scitice timpurii și mijlocii din colecția Muzeul Național de Istorie a Moldovei*

CZU: 902.2(478):903.21'12.05

Denis Topal

 0000-0002-8586-4427

Din cele peste 400 de înmormântări scitice dintre Nistru și Prut, mai puțin de un procent aparțin perioadei scitice timpurii. Patru înmormântări – de la Strășeni, Cioburciu, Cuconeștii Vechi și Ogorodnoe-Horodne –, împrăștiate din silvostepa Moldovei până la sud, în stepa Bugeacului, marchează stadiul timpuriu al pătrunderii sciților în regiune, cel târziu, la mijlocul secolului al VII-lea a. Chr. Două dintre aceste înmormântări conțineau vârfuri de săgeți (Strășeni – 3 ex. din 12, Cuconeștii Vechi – 8 ex.), păstrate în colecția Muzeului Național de Istorie a Moldovei (MNIM). Pe lângă aceste vârfuri de săgeți, colecția MNIM conține și descoperiri izolate ale vârfurilor de săgeți scitice timpurii de pe teritoriul Republicii Moldova (Tătărauca Nouă, Butuceni, Sofia, Corjova). În cadrul acestui studiu, a fost efectuată o analiză XRF, iar rezultatele au fost comparate cu datele privind compoziția aliajului de vârfuri de săgeți scitice mijlocii din complexe funerare de la sfârșitul secolului VI - începutul secolului V a. Chr. de la Suruceni (7 ex. din 17) și Pîrjolteni (37 ex.). Evident, vârfurile de săgeți scitice timpurii diferă ca formă, dimensiune și greutate de cele scitice mijlocii. De exemplu, greutatea medie a vârfurilor de săgeți studiate – din perioada scitică timpurie – este de aproximativ 5 g, greutatea medie a celor scitice mijlocii este de 1,6 g. Compoziția aliajului diferă și ea: valorile medii ale cuprului sunt mai mari pentru vârfurile de săgeți din perioada timpurie, în timp ce prezența antimoniului (Sb) este mai puțin pronunțată – o medie de 0,4% față de 5,8% pentru cea mijlocie. În același timp, prezența altor urme de impurități este mult mai pronunțată, în special nichel (Ni), mangan (Mn) și bismut (Bi). Mai mult decât atât, urmele de bismut nu au fost găsite în componența aliajului vârfurilor de săgeți din perioada scitică mijlocie.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.0807.43 „Patrimoniul muzeal și memoria istorică: cercetare, interpretare, prezentare”.

Un nou sit fortificat descoperit la Cosăuți (r-nul Soroca)*

CZU: 903.4:902.2(478-22)

Vlad Vornic	 0000-0003-2796-7716
Sergiu Popovici	 0000-0002-8575-8667
Vladimir Chitic	 0000-0003-1950-2820

Pe baza datelor oferite de imaginile satelitare și ortofoto, acum doi ani unul din semnatarii acestor rânduri a identificat la Cosăuți (r-nul Soroca) un nou sit arheologic fortificat, marcat *Cosăuți XV*. La începutul lunii mai 2023, cu ocazia deplasării în această localitate din preajma Sorocii pentru inspectarea bine-cunoscutei stațiuni paleolitice *Cosăuți I* de la periferia sud-vestică a satului, specialiștii Agenției Naționale Arheologice au efectuat o cercetare perieghetică și în zona cu potențial arheologic semnalată pe baza imaginilor satelitare. Drept rezultat, în punctul la care ne referim, situat pe malul drept înalt al Nistrului, la distanța de 1,2 km spre est de localitate, au fost descoperite resturi de locuire atribuite culturii getice din sec. V-III a. Chr. și culturii Sântana de Mureș-Cerneahov din sec. IV p. Chr. De asemenea, pe teren a fost clar observat un val de pământ de forma unui semicerc orientat spre sud-est, lat de circa 15 m și înalt de aproximativ 0,5 m, care includea o incintă cu dimensiunile de circa 115×115 m, protejată natural spre nord-vest de malul abrupt al râului Nistru, iar spre nord-est și sud-vest de două râpe. Fiind bine-cunoscut faptul că în arealul culturii Sântana de Mureș-Cerneahov așezările fortificate lipsesc, pe baza ceramicii lucrate cu mâna caracteristice, cetățuia de pământ de pe malul Nistrului de la Cosăuți poate fi atribuită culturii getice din epoca fierului. Facem însă precizarea că fragmente ceramice atât getice, cât și de tip Sântana de Mureș, au fost găsite și în afara incintei fortificate, pe o suprafață totală de circa 160×150 m. Judecând după unele imagini satelitare, este posibil ca fortificația nou-descoperită de la Cosăuți să fi fost prevăzută în partea ei centrală și cu un bastion. Evident, pentru clarificarea acestui aspect și a diferitor altor probleme, se impune investigarea sitului arheologic stratificat *Cosăuți XV* atât prin prospecțiuni geofizice, cât și prin săpături.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

Utilizarea lemnului la edificarea structurilor defensive din epoca fierului în spațiul pruto-nistrean*

CZU: 904:72"638"(478)

Dumitru Condrea

 0000-0001-9799-7756

Despre folosirea lemnului la amenajarea construcțiilor defensive se poate vorbi cu certitudine doar în cazurile când acestea au fost investigate prin săpături arheologice.

În spațiul pruto-nistrean secționarea așa-numitelor valuri din epoca fierului începe în anii '40 ai secolului trecut, prin investigațiile arheologice efectuate de G. Smirnov la cetățile Saharna Mare, Saharna Mică și Butuceni, urmate de cercetările din 1952 ale A. Meliukova la fortificația Ofatinți din stânga Nistrului și de cele din 1961 ale T. Zlatkovskaia la valul cetății Mateuți „La Șanțuri”. În anii '70 ai sec. XX, M. Romanovskaia cercetează liniile de apărare ale fortificației Rudi „La Șanțuri”, iar în următoarele două decenii, echipa condusă de prof. I. Niculiță își va concentra eforturile la studierea sistemului defensiv al cetății Butuceni. Începând cu primii ani ai secolului curent, cercetarea construcțiilor defensive capătă o nouă amploare, prin studierea vestigiilor de la Mașcăuți „Dealul cel Mare”, Cosăuți, Horodca Mică, Saharna Mare, Saharna Mică ș.a. De asemenea, în această perioadă sunt atestate pentru prima dată și un șir de fortificații din epoca timpurie a fierului (cultura Saharna), la unele dintre ele (Saharna Mare / „Dealul Mănăstirii”, Saharna „Rude”, Saharna „Țiglău” și Horodiște „La Cot”) fiind cercetate vestigiile construcțiilor de apărare.

Astfel, până în prezent au fost secționate amenajările defensive din 36 de fortificații din epoca fierului. Dintre acestea, la 29 a fost documentată, cu siguranță, utilizarea lemnului în calitate de material de construcție. Dovezile prezenței lemnului în construcțiile de apărare pot fi directe sau indirecte. De exemplu, acesta poate apărea *in situ*, sub forma unor bârne arse (Saharna Mare, Saharna Mică, Butuceni etc.), uneori nearse (Saharna Mare), sau

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

a fragmentelor de lemn carbonizat (Mateuți „La Șanțuri”, Ofatinți etc.). Iar printre cele indirecte se numără gropile de pari (Horodiște „La Șanț”, Stohnaia III, Saharna „La Șanț” etc.), solul amestecat cu cenușă ș.a.

Lemnul, de regulă, este utilizat la edificarea paramentelor așa-numitelor valuri (ziduri), precum și pentru palisadele din partea superioară a construcțiilor defensive, această tradiție perpetuându-se din neolitic și până în evul mediu.

Zidăria în structurile defensive din spațiul est-carpatic în sec. IV-III a. Chr.*

CZU: 902.2(478):904:72

Aurel Zanoci

 0000-0002-3236-7582

În prezent, în spațiul est-carpatic sunt cunoscute vestigiile a peste 130 de fortificații, care, în linii generale, se încadrează în sec. IV-III a. Chr. și sunt atribuite culturii getice. Majoritatea acestor situri au fost cercetate prin periegeze și doar puține – prin sondaje și săpături arheologice. Și mai mic (cca 30; 23%) este numărul fortificațiilor la care au fost secționare liniile defensive. Însă, în pofida acestei situații, avem, totuși, unele informații cu privire la modalitățile de edificare a construcțiilor defensive din această perioadă. În majoritatea cazurilor, pentru amenajarea așa-numitelor valuri este utilizat lemnul, solul de diferite tipuri și piatra. Săpăturile mai vechi, dar, mai ales, cele recente, au scos în evidență o modalitate mai puțin cunoscută de utilizare a pietrei în construcțiile defensive – zidăria. La momentul de față, piatra sub forma unor ziduri de diferite tipuri a fost atestată la șapte cetăți getice: Cotnari „Cătălina”, Arsura, Butuceni, Saharna Mare, Saharna Mică, Saharna „La Șanț” I și Horodiște „La Șanț”. De exemplu, la Arsura (valul nr. 2) și Butuceni (linia defensivă a incintei de est), zidăria din piatră, cu lățimea de 2,3-2,5 m și înălțimea de 0,4-0,8 m, se află la baza construcțiilor defensive. La Saharna Mare (bastionul porții de nord) și Saharna „La Șanț” I (bastionul de nord-est), zidurile cu lățimea de 1,0-1,6 m sunt susținute de bârne din lemn, fixate vertical. La Horodiște „La Șanț”, zidul din piatră de calcar, cu lățimea de 1,2 m, reprezintă paramentul exterior al unei construcții de apărare cu două paramente și emplecton din pământ și pietriș. Iar la Cotnari „Cătălina”, ambele paramente ale amenajării defensive sunt zidite din piatră. La Saharna Mică (bastionul de nord-est) și la Butuceni (incinta de vest), zidurile reprezintă construcții compacte, cu lățimea de 1,6-3,0 m, ridicate din piatră de calcar. Astfel, putem observa diferite modalități de edificare și de utilizare a zidurilor din piatră. Însă, ne punem întrebarea: sunt acestea o invenție locală sau o influență elenistică?

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

Materiale utilizate la edificarea locuințelor din epoca fierului din spațiul pruto-nistrean*

CZU: 903.3:904:72"638"(478)

Victor Dulgher

 0000-0002-9024-4599

Locuința este un element important al vieții oricărei comunități din cele mai vechi tipuri până astăzi. Însă, ca aceasta să devină locul unde se desfășurau activitățile unei familii, ea trebuia să fie construită. Pe parcursul pre- și protoistoriei în procesul de edificare a locuințelor au fost folosite diferite tehnici și materiale de construcție. Pentru epoca fierului, în spațiul pruto-nistrean sunt atestate două tipuri de construcții locative: amenajate la suprafața solului și adâncite în pământ. Indiferent de tip, la edificarea lor au fost utilizate mai multe materiale de construcție, care erau disponibile, la acel moment, comunității respective.

Printre materialele de construcție folosite în epoca fierului în spațiul pruto-nistrean se remarcă, în primul rând, lemnul. Drept dovezi în favoarea utilizării acestuia ne servesc bârnelor arse descoperite *in situ* (Saharna „Țiglău”, Saharna Mare), numeroasele fragmente de lemn carbonizat, atestate în straturile de dărâmătură, precum și gropile de la pari, descoperite la baza locuințelor (Alcedar III, Saharna Mare, Butuceni etc.). Deopotrivă cu bârnelor/parii din lemn, la edificarea carcaser locuinței au fost utilizate nuielele, despre care ne vorbesc amprentele lor pe fragmentele de lut ars, descoperite în straturile de dărâmătură ale construcțiilor. Fragmentele de lut ars, sunt de asemenea, o dovadă că aceste carcase au fost lutuite. În stratul de lutuială, de regulă, se adăugau paie/pleavă sau altă vegetație, fapt demonstrat de impresiunile lăsate de ele în structura bucăților de lut ars.

Pentru legarea componentelor carcaser din lemn au fost utilizate, probabil, funii (sfoară) confecționate din fibre vegetale sau din lâna ovicaprinelor. Însă, aceasta nu poate fi demonstrat deocamdată pe cale arheologică. De asemenea, este greu de stabilit și

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

tipul de material folosit la amenajarea acoperișurilor, tradițional acesta fiind considerat a fi stuful.

Piatra la construcția locuințelor, este folosită, mai ales, în cea de-a doua epocă a fierului (cultura getică). Aceasta este documentată printre ruinele complexelor locative de la Saharna Mică, Saharna Mare, Mateuți „La Șanțuri” etc. De asemenea, ea a fost utilizată pentru fundamentele construcțiilor de la Hansca „Căprărie” și Butuceni. Iar în unele cazuri (Butuceni, Pivdennoe) piatra a fost folosită pentru zidirea pereților locuințelor.

Astfel, în urma studierii locuințelor observăm o perpetuare a materialelor tradiționale de construcție (lemn, lut) pe parcursul întregii epoci a fierului. Utilizarea pietrei, însă, rămâne a fi caracteristică mai mult pentru sec. IV-III a. Chr.

Inerția unui simbol. O pintaderă cu decor spiralat din a doua epocă a fierului, descoperită în microzona Saharna*

CZU: 903.2'1.02"638":902.2(478-22)

Mihail Băț

 0000-0001-6642-2888

Pintaderele reprezintă apariții foarte rare sau chiar *unicum* în mediul comunităților getice din spațiul est-carpatic. Fiind cunoscute încă din epoca neolitică, funcționalitatea de bază a acestora era calitatea de a ștampila suprafețe, ceea ce implică existența unui decor pe partea activă a pieselor.

De-al lungul timpului, această categorie de artefacte a beneficiat din plin de atenția specialiștilor, fiindu-i dedicată o vastă literatură, dintre care amintim contribuțiile semnate de E. Krupnov (1962), J. Makkay (1984), J. Kisfaludi (1997), T. Dzhhanfezova (2005), D. Popovici (2006), C. Ștefan (2009), F. Schweltnus (2010), I. Bruyako (2014), C. Schuster (2015), J. Chochorowski (2017), S. Enea (2017) ș.a.

În baza reperelor tipologice amintite mai sus, cunoaștem până în prezent doar câteva descoperiri din mediul culturii getice, piese de acest tip fiind atestate la Hansca, Poiana și Stâncești. Celor deja cunoscute și vehiculate în literatura arheologică se alătură o piesă provenită din microzona Saharna, spațiu intens cercetat în ultimele două decenii.

Piesa, despre care ne vom referi în această comunicare, a fost descoperită în anul 2014, cu prilejul cercetării structurilor defensive a cetății de mici dimensiuni de la Saharna „La Șanț” I. Ea fost recuperată de la adâncimea 0,67 m față de nivelul actual de călcare, fiind localizată în dărâmătura structurii de zidărie a unui bastion, situat în partea de nord a fortificației. Pintadera a fost modelată cu mâna dintr-o pastă de lut de culoare cenușiu-gălbui, bine degresată. Conferindu-i o formă discoidală, meșterul i-a

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

aplicat o apucătoare, care însă nu s-a păstrat, probabil fiind ruptă încă în antichitate. Partea activă a fost prevăzută cu un decor de forma unei spirale cu patru spire, desfășurate în sensul acelor de ceasornic. După realizarea decorului prin excizie, suprafața piesei a fost atent netezită.

Beneficiind de un context arheologic bine documentat, prezența acestei piese într-un palier cronologic din sec. IV-III a. Chr. relevă preluarea și perpetuarea în mediul getic al unor tradiții și ritualuri, cunoscute cu preponderență în bazinul carpatic în perioada anterioară (HaD1-LtA).

Amforele și bolurile la geto-daci (sec. II-I a. Chr.) – dovezi ale producției și comerțului cu vinuri locale?

CZU: 902.2(498.1):903.23'16.02

Valeriu Sirbu

 0000-0002-6784-641X

Amforele, recipiente destinate pentru păstrarea și comercializarea vinului, au cunoscut o răspândire generală, în sec. IV-I a. Chr., în siturile getice de la nord de Dunăre.

Din sec. II-I a. Chr., în numeroase așezări, mai ales din Muntenia, se constată o producție locală de amfore, care le imită, îndeosebi, pe cele de Rhodos și, apoi, de Kos. În dava de la Popești s-au descoperit numeroase amfore locale, multe cu ștampile anepigrafice, iar una imită o ștampilă de amforă rhodiană.

Din aceeași perioadă și cam din aceeași arie geografică s-au descoperit numeroase boluri, multe dintre ele având decor în relief, vasele fiind destinate, mai ales, pentru băutul vinului. Bolurile getice cu decor în relief sunt o creație originală, fiind imitate după originale elenistice. S-au descoperit circa 900 de boluri cu decor în relief geto-dacice din aproape 80 de așezări. Peste 60% au fost produse în davae-le de la Popești, Crăsanii de Jos-Piscul Crăsani, Cârломănești și Zimnicea, iar aproape 40% din ele – doar la Popești! Numărul bolurilor obișnuite, fără decor în relief, este dificil de estimat.

Descoperirile din centrul rezidențial de la Popești sugerează acclimatizarea unor soiuri de viță-de-vie din zona egeo-mediteraneană, obținându-se, astfel, vinuri de calitate superioară.

Producerea acestor două tipuri de recipiente și răspândirea lor la geto-daci ne indică o producție și un comerț de vinuri locale, cel puțin în zona Munteniei. Desigur, alături de importul de vinuri din numeroase centre din lumea grecească.

Acest fenomen reflectă o perioadă de prosperitate și existența unor oșpețe, îndeosebi ale elitelor din centrele rezidențiale geto-dacice.

Tehnologia producerii bolurilor getice cu decor în relief

CZU: 902.2(498):903.23'16.02

Sebastian Matei

 0000-0003-2417-8906

Bolurile cu decor în relief reprezintă una dintre formele ceramice imitate de geto-daci după modelele elenistice, alături de amfore, pithoi, kantharoi, kratere etc. Producția bolurilor cu decor în relief începe aproximativ după anul 150 a. Chr. și durează până spre mijlocul sec. I a. Chr. Bolurile au circulat cu precădere în Muntenia și, mai rar, în Oltenia, Transilvania, Moldova, Dobrogea sau nord-estul Bulgariei. Geto-dacii au preluat atât tehnologia de fabricare, cât și o parte din motivele bolurilor elenistice, dar au adus numeroase inovații privind forma, tehnica de producere sau de decorare. Suprafața bolurilor getice era lustruită în spațiile lipsite de decor, nefiind acoperite cu firnis, ca în cazul originalelor elenistice. Tehnica de modelare a bolurilor locale este una aparte și deosebit de complexă, folosindu-se tipare, care aveau decorul imprimat în negativ cu ajutorul unor ștanțe. Tiparele erau, la rândul lor, modelate la roată, fiind utilizate pentru realizarea uneia sau mai multor șarje.

Cele mai numeroase tipare au fost descoperite la Popești, unde a fost, probabil, cel mai important centru de producere a bolurilor cu decor în relief. Restul descoperirilor se concentrează tot în Muntenia (Piscu Crăsani, Radovanu, Zimnicea, Mihai Bravu, Bragadiru). Recent a fost descoperit un fragment de tipar și la Pietroasa Mică-*Gruiu Dării* reprezentând cel mai nordic punct din Muntenia. În ceea ce privește analiza chimică a pastei din care erau modelate bolurile getice, în anul 2007 au fost realizate în premieră măsurări pe 20 de fragmente (17 provenind de la Cârломănești și 3 de la Pietroasa Mică-*Gruiu Dării*), stabilindu-se compoziția chimică și proporționalitatea elementelor chimice. Acest tip de analiză chimică, realizat pe un număr mare de boluri descoperite în diferite situri, precum și pe zăcămintele argiloase din apropierea acestora, urmate de compararea rezultatelor, ne-ar putea oferi informații prețioase privind zona unde au fost produse.

O „fibulă pomeraniană” descoperită la Kamenez-Podolsk (Ucraina)

CZU: 902.2(477):903.25'1.05

Vasile Iarmulschi 0000-0002-9013-1973

Nicolai Batog 0000-0002-2412-2948

În toamna anului 2022, pe una din paginile web ale arheologilor ilegali din Ucraina, pe lângă multe alte piese de o importanță deosebită pentru preistoria Europei de Sud-Est, au fost plasate și câteva fotografii ale unei fibule de epocă Latène, descoperite, așa cum era specificat pe pagina web, la Kamenez-Podolsk. Pentru că, după cum vom arăta, asemenea fibule se întâlnesc destul de rar – atât în Europa de Sud-Est, cât și cea Centrală –, am decis să punem în discuție în cadrul comunicării câteva aspecte referitoare la această agrafă, în special, datele cu privire la analogiile existente, cronologia și originea ei. Seria tipologică din care face parte piesa de la Kamenez-Podolsk poartă în literatura de specialitate denumirea de „fibulă pomeraniană”. Așa cum s-a mai remarcat, asemenea agrafe se întâlnesc, aproape fără excepție, în nordul Mecklenburg-ului, Pomerania anterioară și pe insula Rügen. În acest sens, originea unor astfel de fibule ține de aceste regiuni din nord-estul Germaniei de astăzi. Având în vedere clasificările propuse, exemplarul de la Kamenez-Podolsk trebuie atribuit tipului II.2.b al „fibulelor pomeraniene”, denumit și tip Mölln-Medow, care se caracterizează prin butoni cu secțiunea plan-convexă, cu picior în formă de coadă de rândunică, cu arc prevăzut cu trei nervuri și „cadrul” triunghiular striat care imită o spirală. De precizat că, din punct de vedere geografic, cele mai apropiate exemplare pentru fibula de la Kamenez-Podolsk au fost descoperite în așezarea de tip Poienești-Lucașeuca de la Ghelăiești și la Săveni. Exemplarul de la Săveni reprezintă o descoperire fortuită, în afara oricărui sit arheologic, și se află la o distanță de cca 200 km spre sud de granița culturii Poienești-Lucașeuca. Cel mai probabil, astfel de fibule trebuie datate între sfârșitul LT C2 și începutul LT D2. Totodată, conform opiniei noastre, ele indică clar faptul că cultura Poienești-Lucașeuca a fost atinsă de impulsuri venite din nordul Mecklenburg-ului și din Pomerania anterioară.

...și s-au înfrățit fierul cu bronzul (scurtă poveste a două piese descoperite la Ivancea-sub Pădure)

CZU: 902.2(478-22):903.2'18.05

Michael Meyer

Octavian Munteanu 0000-0001-9340-8002

Vasile Iarmulschi 0000-0002-9013-1973

Descoperirile din așezarea de tip Poienești-Lucașeuca de la Ivancea-sub Pădure ne oferă tot mai multe surprize, deopotrivă la compartimentul particularității structurilor arheologice, cât și al particularității artefactelor identificate. În acest sens, printre descoperirile localizate în una dintre gropile ce au fost cercetate în zona centrală a sitului, se remarcă două piese foarte expresive pentru cultura Poienești-Lucașeuca. Este vorba de un pumnal de fier cu două tășuri și o fibulă de bronz de tip Zarubincy. Pumnale de tipul celui de la Ivancea-sub Pădure nu au fost cunoscute până acum în mediul culturii Poienești-Lucașeuca, provocându-ne să inițiem o investigație mai amplă asupra acestei categorii de piese. Totodată, descoperirea fibulei de tip Zarubincy, de la care s-a păstrat doar partea superioară a piciorului, inclusiv cea care este lățită sub formă de lance, ne permite să reluăm discuția mai veche cu privire la circulația acestui tip de piese. Până la descoperirea de la Ivancea, în silvostepa carpato-nistreană fusese semnalată doar o singură piesă de acest fel – cea din așezarea Lucașeuca II. Este interesant că majoritatea analogiilor pentru cele două exemplare din mediul culturii Poienești-Lucașeuca provin din două regiuni amplasate în direcții opuse, la distanță mare una de alta: din arealul culturii Zarubincy, de pe cursul mijlociu și superior al Niprului și din regiunea vest-balcanică, mai exact, din teritoriile amplasate de-a lungul râurilor Sava și Dunărea (până în zona Porților de fier). Ne propunem să aducem în discuție câteva aspecte referitoare la piesele descoperite în situl Ivancea-sub Pădure, pornind de la analogiile existente, mergând spre cronologia, originea și circulația lor.

Banchetul ca expresie a aculturației. Strecurători republicane din bronz și replici ceramice de epocă La Tène târziu la Dunărea Inferioară

CZU: 902.2(498):903.2'18.05

Daniel Spănu

 0009-0007-8825-6092

Strecurătorile din bronz sau argint reprezintă un accesoriu necesar și specific al ceremoniei banchetului de epocă republicană târzie. După extragerea vinului din amforele de transport, impuritățile trebuiau îndepărtate. Cercetările mai vechi au relevat larga răspândire a strecurătorilor italice, dincolo de limitele de autoritate directă a Republicii Romane, respectiv în Hispania, Gallia, la nord de Alpi și în regiunile dalmato-pannonice. Câteva exemplare au fost identificate și în Transilvania, și în bazinul Dunării Inferioare. Printre acestea din urmă se numără și o descoperire recentă, încă inedită, realizată pe Insula Snagov. Strecurătorile de import, realizate din bronz, au fost intens imitate în ceramica locală din perioada târzie a La Tène-ului. Numeroase mostre provin din așezări complexe, precum Popești, Cârломânești, Poiana, Sprâncenata ș.a. Frecvența mare a replicilor ceramice din La Tène-ul târziu contrastează cu evidența epocilor precedente și indică în mod convingător adoptarea practicilor ceremoniale ale banchetului greco-roman de către elitele comunităților de la Dunărea Inferioară. Așadar, strecurătorile italice din bronz și replicile lor ceramice locale pot fi considerate drept una dintre expresiile începutului procesului de aculturație la modelele de civilizație mediteraneeană, puse în circulație de Republica Romană.

Ridicarea și manevrarea obiectelor grele în Dacia

CZU: 902.2(498.4):904:62

Iosif Vasile Ferencz

 0000-0001-9510-0052

Mihai Cristian Căstăian

 0009-0001-8698-2759

Florin Marius Cazan

 0000-0001-9510-0052

Arhitectura din piatră de talie, în manieră elenistică, prezentă într-o zonă locuită de daci, în sud-vestul Transilvaniei, a atras și atrage atenția oricărui vizitator. Se remarcă măiestria cu care au fost construite, dar și efortul depus pentru transportul și manevrarea materialelor de construcție, a căror masă înregistrează uneori câteva sute de kilograme.

Putem să presupunem că anumite obiecte de dimensiuni mari și cu mase impresionante, care aveau ca efect dificultatea manevrării, erau utilizate și în alte domenii de activitate în Dacia preromană – poate, în cadrul unor ateliere sau al unor amenajări destinate depozitării.

Cu toate acestea, au fost descoperite până în prezent puține obiecte sau alte urme materiale prin care să poată fi documentat modul în care erau ridicate și manevrate obiectele grele în Dacia preromană. Spre deosebire de acestea, descoperirile aparținând civilizațiilor mediteraneene sunt mai bogate în astfel de mărturii. În plus, izvoarele literare au consemnat complexitatea dispozitivelor utilizate în asemenea scopuri.

O bună parte a elementelor componente ale sistemelor pentru ridicat și manevrat erau realizate, probabil, din materii organice: din lemn, din fibre vegetale sau animale etc. Dar unele sunt din metal. Acestea din urmă se păstrează uneori, oferindu-ne o „ferastră” deschisă cu privire la un domeniu mai puțin abordat în literatura arheologică având ca obiect Dacia preromană.

Prin lucrarea de față ne propunem să atragem atenția asupra unor scripeți din fier, descoperiți în sud-vestul Transilvaniei.

Tehnici moderne, tehnologii preistorice: detectarea și interpretarea structurilor arheologice relevate de măsurătorile geofizice. Studiu de caz: siturile epocii fierului din bazinul Nistrului de Mijloc*

CZU:902.3:903"638":556.55(282.247.314)

Andrei Asăndulesei 0000-0001-8781-0468

Debutul noului secol marchează o nouă etapă în procesul de achiziție a datelor arheologice cu referire la siturile epocii fierului din bazinul Nistrului de Mijloc. Cercetarea complexă a peisajului arheologic capătă un caracter interdisciplinar, fiind invocate un set de secvențe operaționale (*workflow*), constituit din etape de prospectare și integrarea a datelor în mediul GIS. Măsurătorile geofizice aduc în atenție o serie de anomalii, invizibile la suprafața solului, puse în legătură cu existența unor structuri arheologice îngropate. Rezultatele obținute în urma magnetometriei sunt relevate de contrastul de susceptibilitate magnetică, intensitatea semnalului desemnând, cu un anumit grad de probabilitate, tipul structurii arheologice.

În prezentarea noastră, avem în vedere discriminarea convențională ce împarte anomaliile magnetice în două categorii: pozitive și negative. În funcție de geologie, tipul de material folosit, formă, anumite caracteristici vizibile în hărțile magnetometrice pot fi catalogate cu exactitate. Totodată, evidențierea anomaliilor ce exprimă un magnetism termoremanent trimite în mod clar către unele structuri arse (vetre, cuptoare, locuințe), fapt care înlesnește interpretarea planimetrică a unei așezări.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogălnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

Conceptualizarea experimentului în arheologia spațiului românesc: realități și perspective*

CZU: 902(498)

Andrei Corobcean 0000-0002-9886-301X

Andrei Niciu 0009-0006-2770-9927

Sergiu Matveev 0000-0001-8515-2852

Experimentul și reconstrucțiile prezintă o practică mai puțin populară și, respectiv, mai puțin cunoscută în domeniul cercetării arheologice din spațiul vechi românesc, în contextul în care deja de un timp de peste 150 de ani experimentul este practicat și în arheologie (Otto Tischler).

La momentul actual, au fost depuse multiple încercări nu doar de a prezenta cele mai interesante rezultate ale arheologiei experimentale, dar și de a formula unele noțiuni teoretice (Malina, Tringham, Coles, Johnson, Ingersoll, Ascher). Cu toate acestea, în arheologia autohtonă, termenii de „experiment” și „reconstrucție” sunt utilizați fără o specificare clară a modului de realizare a experimentelor în arheologie.

Elementele care disting cele două activități sunt gradul de participare a experimentatorului în desfășurarea evenimentului, precum și scopul experimentului: o reconstrucție autentică sau verificarea teoretică a unei ipoteze sau a unei teorii pe cale experimentală. În afara de acestea, nu trebuie neglijate condițiile experimentului – fiecare experiment trebuie să fie pasibil repetării sau reproducerii.

Dintre pionierii arheologiei experimentale din spațiul românesc îl putem menționa pe profesorul ieșean Attila László, care, prin publicarea studiului său din 1969 despre tehnica de ornamentare a ceramicii culturii Babadag, prezintă „rezultatele experimentării”, utilizând matricele de lut descoperite în mediul culturii Babadag.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

Printre cele mai interesante experimente arheologice documentate și ulterior publicate pot fi menționate construcțiile experimentale precucuteniene și cucuteniene de la Poduri-Dealul Ghindaru (1985), cele realizate în cadrul Parcului Arheologic de la Cucuteni (1985), Tabăra de arheologie experimentală de la Cetatea Zânelor (Covasna), organizată sub egida Asociației ARA (2007-2008), experimentele arheologice realizate la Păuleni-Ciuc și Băile Figa (2007-2009), Tabăra de Arheologie Experimentală de la Beclean-Băile Figa (2010), proiectul Archaeodrom (2013-2015), stagiile de arheologie experimentală și incendierea locuinței preistorice de la Saharna-Țiglău (2007-2013), experimentarea instalațiilor din lemn în procesul de extragere și exploatare a surselor de sare de la Beclean-Băile Figa (2017-2018), reconstrucții experimentale ale cuptoarelor culturii Cucuteni (2017), Arheoparc USAIC (2019) etc.

Exemplele enumerate mai sus evidențiază importanța documentării și publicării detaliate a experimentelor în arheologie. Prin urmare, un experiment nepublicat nu poate fi nici realizat ulterior, nici verificat. Mai mult decât atât, rezultatele netestate nu pot sta la baza unor viitoare experimente. Astfel, există riscul ca unul și același experiment să fie executat de diferite persoane, fără a se ține cont de realizările mai vechi.

În acest sens, pentru creșterea interesului arheologilor față de „învățarea experimentală”, Alan Outram de la Universitatea Exeter, care, de altfel, este unica universitate ce oferă un program specializat în arheologie experimentală, ne propune un ghid detaliat cum să publicăm un studiu în domeniul arheologiei experimentale. Acest ghid conține o serie de recomandări utile, menite să îmbunătățească atât calitatea științifică a experimentului, cât și încadrarea conceptuală a rezultatelor experimentului.

De lege lata. De la circulația obiectelor în epoca fierului la reglementările legislative privind introducerea și scoaterea bunurilor culturale de pe teritoriul Republicii Moldova*

CZU: 903.2"638":347.218.2(478)

Artur Cotruță	 0000-0003-4082-0356
Mihail Băț	 0000-0001-6642-2888
Constantin Pisarenco	 0000-0001-5548-4653
Igor Ciobanu	 0000-0002-2569-5991

Contactele și schimburile culturale la distanță din perioadele preistorice, în cazul de față epoca fierului, au fost intermediare de mobilitatea indivizilor, bunurilor și a ideilor. Fenomenul difuziunii obiectelor arheologice a fost documentat, cu diferite ocazii, și pe teritoriul actual al Republicii Moldova. Printre formele de manifestare ale circulației obiectelor în ultimul mileniu ale erei precreștine și primele secole ale erei creștine se numără comerțul, schimbul de daruri, relațiile matrimoniale, jaful etc. Cele mai numeroase obiecte vehiculate au fost artefactele metalice. Tocmai acest aspect, care caracterizează *grosso modo* circulația bunurilor culturale și traficul de antichități din Republica Moldova, a motivat apropierea celor două domenii de cercetare: arheologia și științele dreptului.

Traectoria circulației obiectelor arheologice este menținută pe făgașul legal în conformitate cu prevederile *Legii privind protejarea patrimoniului arheologic* nr. 218/2010 (art. 37; 38), exportul definitiv al bunurilor arheologice fiind interzis (art. 36). Totodată, scoaterea bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova are loc conform prevederilor art. 9, alin. (3) din *Legea cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice* nr. 1569/2002 și a altor acte normative în vigoare.

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

Cu toate acestea, în ultima perioadă se observă creșterea volumului comerțului ilicit cu bunuri culturale, o categorie numeroasă constituind vestigiile metalice din epoca fierului. Acțiunile căutătorilor de comori și a actorilor implicați în comerțul ilicit sunt încurajate pe de o parte de accesul facil la informația arheologică disponibilă online, iar pe de altă parte, de posibilitățile și abilitățile tehnice ale acestora.

Conform prevederilor art. 133 din *Codul Penal al Republicii Moldova* (în continuare, CP RM) prin valori culturale cu caracter religios sau laic se înțeleg valorile indicate în *Convenția Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură privind măsurile îndreptate spre interzicerea și prevenirea introducerii, scoaterii și transmiterii ilicite a dreptului de proprietate asupra valorilor culturale* din 14 noiembrie 1970 (ratificată de Republica Moldova prin legea nr. 141/2007). În art. 1 Convenția menționată *supra* prevede că fiecare stat desemnează bunurile culturale care au o importanță deosebită pentru arheologie, preistorie, istorie, literatură, artă sau știință. În situația în care valorile culturale sunt introduse sau scoase de pe teritoriul Republicii Moldova se comite infracțiunea de contrabandă, prevăzută la art. 248 alin. (5) CP RM. În unele cazuri, favorizarea dinainte nepromisă a infracțiunii menționate *supra* întrunește cerințele prevăzute în art. 323 CP RM.

BONS

Casa Editorial-Poligrafică Bons Offices SRL
Chişinău, str. Feredeului 4/6, MD-2005
Tel./fax: +37322 50 08 94
Tel.: +37322 50 08 95, +37322 27 66 44
E-mail: bons@bons.md

